

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ В.В.Якжык

30.06.2014 г.

Рэгістрацыйны № ТД-СГ.023/тып.

ГІСТОРЫЯ

Тыпавая вучэбная праграма
па абавязковым модулі для ўстаноў вышэйшай адукацыі

УЗГОДНЕНА

Старшыня Вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай
адукацыі

_____ А.В.Данільчанка
« _____ » _____ 2014 г.

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай
адукацыі Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ С.І.Раманюк
« _____ » _____ 2014 г.

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па вучэбнай і
выхаваўчай рабоце
Дзяржаўнай установы адукацыі
«Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

_____ В.І.Шупляк
« _____ » _____ 2014 г.

Эксперт-нормакантралёр

_____ 2014 г.
« _____ » _____

Мінск 2014

СКЛАДАЛЬНІКІ:

У.С.Кошалеў, загадчык кафедры гісторыі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар;
А.А.Каваленя, акадэмік-сакратар Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар гістарычных навук, прафесар;

Н.М.Ганушчанка, начальнік аддзела выкладання грамадазнаўчых дысцыплін Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, кандыдат гістарычных навук;

У.Я.Казлякоў, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт», доктар гістарычных навук, прафесар;

А.Г.Каханоўскі, загадчык кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

А.В.Мартынюк, загадчык кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

І.А.Марзалюк, загадчык кафедры археалогіі і дапаможных гістарычных дысцыплін установы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова», доктар гістарычных навук, прафесар;

С.М.Ходзін, дэкан гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, загадчык кафедры крыніцазнаўства, кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра гісторыі Беларусі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»;

П.І.Брыгадзін, дырэктар Дзяржаўнага інстытута кіравання і сацыяльных тэхналогій Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы»

(пратакол № 6 ад 19.05.2014 г.);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 6 ад 20.06.2014 г.);

Прэзідыумам вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
(пратакол № 7 ад 25.06.2014 г.).

Адказы за рэдакцыю: У.С.Кошалеў

Адказы за выпуск: У.С.Кошалеў

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па абавязковым модулі «Гісторыя» (Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі) прызначана для рэалізацыі на першай ступені вышэйшай адукацыі ў рамках цыкла сацыяльна-гуманітарных дысцыплін. Яна скіравана на авалоданне студэнтамі асноўнымі тэарэтычнымі дасягненнямі гістарычнай навукі, апрацоўку, асэнсаванне і сістэматызацыю вучэбнай інфармацыі, набыццё практыкаарыентаваных уменняў. Вызначальнымі асаблівасцямі дадзенай праграмы ў параўнанні з папярэднімі з'яўляюцца: удасканаленне зместу абавязковага модуля, выкарыстанне прафесійнага, кампетэнтнаснага падыходу ў навучанні, значнае павялічэнне ролі і ўдзельнай вагі самастойнай работы студэнтаў, магчымасць выкарыстання сучасных інавацыйных тэхналогій.

Месца вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» у сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў вызначаецца тым, што прадметам яе вывучэння з'яўляюцца найбольш важныя пытанні дзяржаўна-палітычнага, сацыяльна-эканамічнага, канфесійнага, культурнага і духоўнага развіцця беларускага народа ў кантэксце ўсходнеславянскай і заходнееўрапейскай гісторыі з улікам цывілізацыйных характарыстык.

Актуальнасць вывучэння гісторыі Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі абумоўлена неабходнасцю выпрацоўкі аб'ектыўнага навуковага погляду на гісторыю беларускага народа, які сфарміраваўся ў працэсе ўзаемадзеяння разнастайных сацыяльна-эканамічных, этнакультурных, геапалітычных і культурна-цывілізацыйных фактараў. Гэта з'яўляецца абавязковай умовай, якая забяспечвае падрыхтоўку не толькі спецыяліста-прафесіянала, але і фарміраванне ў асобы якасцей грамадзяніна і патрыёта.

Тыпавая вучэбная праграма па абавязковым модулі «Гісторыя» распрацавана ў адпаведнасці з наступнымі нарматыўнымі і метадычнымі дакументамі:

- Канцэпцыя аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін ва ўстановах вышэйшай адукацыі (зацверджана Загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.03.2012 г. № 194);

- Парадак распрацоўкі і зацвярджэння вучэбных праграм і праграм практык (зацверджаны Загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.05.2013 г. № 405);

- Рэкамендацыі па рэалізацыі Канцэпцыі аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін ва ўстановах вышэйшай адукацыі (зацверджаны Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.05.2014 г.).

Пры распрацоўцы дадзенай тыпавай вучэбнай праграмы ўлічаны вопыт праектавання і рэалізацыі тыпавай вучэбнай праграмы па гісторыі Беларусі, зацверджанай Першым намеснікам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь 15.04.2008 г. (рэг. № ТД-СГ.009/тып.).

У гэтай сувязі складальнікі праграмы ўлічвалі, перш за ўсе, той аб'ём ведаў, які студэнты атрымалі на базе сярэдняй агульнаадукацыйнай школы. Па другое, у аснову праграмы пакладзены праблемна-храналагічны падыход, які дазваляе сканцэнтравана ўвагу на найболей значных гістарычных падзеях і праблемах палітычнай, сацыяльна-эканамічнай і духоўнай гісторыі Беларусі і выключыць відавочнае дубляванне школьнага курсу гісторыі. Такім чынам, у праграме вытрыманы прынцып «разумнай дастатковасці» адносна прапанаванага студэнтам інфармацыйнага і навукова-тэарэтычнага матэрыялу.

Агульныя патрабаванні да фарміравання сацыяльна-асобасных кампетэнцый выпускніка

Асноўнымі мэтамі сацыяльна-гуманітарнай падрыхтоўкі студэнтаў ва ўстановах вышэйшай адукацыі, як вызначана ў адукацыйным стандарце «Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Цыкл сацыяльна-гуманітарных дысцыплін», выступаюць фарміраванне і развіццё сацыяльна-асобасных кампетэнцый, заснаваных на гуманітарных ведах, эмацыянальна-каштоўнасным і сацыяльна-творчым вопыце, якія забяспечваюць рашэнне і выкананне грамадзянскіх, сацыяльна-прафесійных, асобасных задач і функцый.

Агульныя патрабаванні да фарміравання сацыяльна-асобасных кампетэнцый выпускніка вызначаюцца наступнымі прынцыпамі:

- гуманізацыі як прыярытэтнага прынцыпу адукацыі, што забяспечвае асобна-арыентаваны характар адукацыйнага працэсу і творчую самарэалізацыю выпускніка;

- фундаменталізацыі, што садзейнічае арыентацыі зместу дысцыплін сацыяльна-гуманітарнага цыкла на выяўленне сутнасных асноў і сувязей паміж разнастайнымі працэсамі навакольнага свету, прыродазнаўчымі і гуманітарнымі ведамі;

- кампетэнтнаснага падыходу, што вызначае сістэму патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу, накіраваных на павышэнне ролі самастойнай працы студэнтаў, мадэліруючага сацыяльна-прафесійныя праблемы і шляхі іх вырашэння, што забяспечвае фарміраванне ў выпускнікоў здольнасці дзейнічаць у зменлівых жыццёвых абставінах;

- сацыяльна-асобаснай падрыхтоўкі, што забяспечвае фарміраванне ў студэнтаў сацыяльна-асобаснай кампетэнтнасці, заснаванай на адзінстве набытых гуманітарных ведаў і ўменняў, эмацыянальна-каштоўнасных адносін і сацыяльна-творчага вопыту з улікам інтарэсаў, патрэбаў і магчымасцей навучэнцаў;

- міждысцыплінарнасці і інтэгратыўнасці сацыяльна-гуманітарнай адукацыі, рэалізацыя якога забяспечвае цэласнасць вывучэння гуманітарных ведаў і яго ўзаемасувязь з сацыяльным кантэкстам будучай прафесійнай дзейнасці выпускніка.

У адпаведнасці з вышэйазначанымі мэтамі і прынцыпамі сацыяльна-гуманітарнай падрыхтоўкі выпускнік установы вышэйшай адукацыі пры падрыхтоўцы па адукацыйнай праграме першай ступені павінен набыць наступныя сацыяльна-асобасныя кампетэнцыі (САК):

САК-1. Валодаць якасцямі грамадзянскасці.

САК-2. Быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння.

САК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.

САК-4. Быць здольным да крытыкі і самакрытыкі (крытычнае мысленне).

САК-5. Умець працаваць у камандзе.

У працэсе сацыяльна-гуманітарнай падрыхтоўкі выпускнік установы вышэйшай адукацыі павінен развіць наступныя акадэмічныя кампетэнцыі (АК):

АК-1. Валодаць і ўжываць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для вырашэння тэарэтычных і практычных задач.

АК-2. Валодаць сістэмным і параўнальным аналізам.

АК-3. Валодаць даследчымі навыкамі.

АК-4. Умець працаваць самастойна.

АК-5. Быць здольным інтэграваць новыя ідэі (крэатыўнасць).

АК-6. Валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем.

АК-7. Умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу ўсяго жыцця.

Мэты і задачы абавязковага модуля «Гісторыя»

Асноўнымі мэтамі сацыяльна-гуманітарнай падрыхтоўкі студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі з'яўляюцца фарміраванне і развіццё сацыяльна-асобасных кампетэнцый і практычных навыкаў, неабходных і дастатковых для вырашэння і выканання грамадскіх, сацыяльна-прафесійных і асобасных задач і функцый.

Задача вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі» ва ўстановах вышэйшай адукацыі заключаецца ў набыцці студэнтамі практычных навыкаў аналізу гістарычных фактаў і падзей, што забяспечвае фарміраванне сацыяльна-асобасных кампетэнцый студэнта, заснаваных на сістэме каштоўнасцяў, якая сфарміравалася ў працэсе гістарычнага развіцця беларускага народа і эвалюцыі яго дзяржаўнасці, што з'яўляецца тэарэтыка-метадалагічнай асновай, неабходнай для якаснай сацыяльна-прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў.

У адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарта студэнт павінен **ведаць:**

- асаблівасці фармацыйнага і цывілізацыйнага падыходаў да вывучэння і разумення гісторыі Беларусі ў кантэксце ўсходнеславянскай і заходнееўрапейскай цывілізацый;

- змястоўныя характарыстыкі працэсу этнічнага і нацыянальнага фарміравання беларускага народа на розных гістарычных этапах;

- сутнасныя характарыстыкі гістарычных форм дзяржаўных утварэнняў на тэрыторыі Беларусі і станаўлення беларускай дзяржаўнасці ў XX-пачатку XXI ст.;

- характэрныя рысы і вынікі рэалізацыі гістарычных мадэлей мадэрнізацыі беларускага грамадства, у тым ліку савецкай;

- месца і ролю беларускіх земляў у геапалітычных працэсах у асобныя гістарычныя перыяды, уклад беларускага народа ў перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне, значэнне і месца суверэннай Рэспублікі Беларусь у сучасным свеце;

- дасягненні беларускага народа ў развіцці духоўнай і матэрыяльнай культуры;

умець:

- выкарыстоўваць фармацыйны і цывілізацыйны падыходы пры характарыстыцы асаблівасцяў гістарычнага развіцця беларускага народа;

- характарызаваць умовы і вынікі этнічнага і нацыянальнага фарміравання беларускага народа ў розныя гістарычныя перыяды;

- аналізаваць працэс паслядоўнай змены гістарычных форм дзяржаўных утварэнняў на тэрыторыі Беларусі, афармлення і замацавання суверэнітэту Рэспублікі Беларусь;

- ажыццяўляць параўнальны аналіз рэформ і рэвалюцый у працэсе мадэрнізацыі беларускага грамадства, ацэньваць вынікі дзейнасці савецкай грамадска-палітычнай сістэмы ў БССР;

- характарызаваць геапалітычнае становішча беларускіх зямель у асобныя гістарычныя перыяды, уклад беларускага народа ў Перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне; аналізаваць месца і ролю суверэннай Рэспублікі Беларусь ва ўмовах еўрапейскай інтэграцыі і сусветнай глабалізацыі;

- тлумачыць уплыў розных культурна-цывілізацыйных фактараў на гістарычнае развіццё беларускага народа і выкарыстоўваць гісторыка-культурную спадчыну Беларусі ў сваёй дзейнасці.

Для рэалізацыі вышэй азначаных мэтаў неабходна вырашэнне наступных задач:

- фарміраванне ў студэнтаў ведаў, уменняў, вопыту аналізу заканамернасцяў і асаблівасцяў дзяржаўна-палітычнага, сацыяльна-эканамічнага, канфесійнага, культурнага, духоўнага развіцця беларускага народа, якія ўвасоблены ў калектыўнай гістарычнай памяці і служаць асновай для нацыянальнай самасвядомасці пры ўспрыманні гісторыі як свайго мінулага;

- засваенне студэнтамі сістэмы духоўных, культурных, матэрыяльных каштоўнасцяў беларускага народа, і развіццё на гэтай аснове здольнасці да самарэалізацыі ва ўмовах сучаснай сацыякультурнай сітуацыі з асэнсаваннем сваёй ідэнтычнасці і перспектывы будучага развіцця;

- гатоўнасць выпускніка вышэйшай школы як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь у аб'ёме сваіх кампетэнцый, сфарміраваных у выніку ўсвядомленага засваення і выкарыстання вучэбнай гістарычнай інфармацыі, садзейнічаць далейшаму развіццю сваёй краіны.

Структура зместу абавязковага модуля «Гісторыя»

Структураванне зместу абавязковага модуля «Гісторыя» ажыццяўляецца пры дапамозе вылучэння ў ім узбудуеных дыдактычных адзінак (раздзелаў, тэм).

Тыпавыя вучэбныя праграмы па абавязковых модулях сацыяльна-гуманітарнага цыкла адлюстроўваюць спецыфіку профілю ўстановы вышэйшай адукацыі, спецыяльнасці, уласных навукова-метадычных напрацовак і прафесійнага вопыту прафесарска-выкладчыцкага складу.

На вывучэнне абавязковага модуля «Гісторыя» вылучаецца 72 гадзіны, у тым ліку 34 аўдыторныя гадзіны і 38 гадзін самастойнай працы студэнтаў.

Прыкладны тэматычны план па абавязковым модулі «Гісторыя» (Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі)

Назва раздзелаў і тэм	Колькасць аўдыторных гадзін			СРС
	Усяго	з іх		
		Лекцыі	Семінары	
Тэма 1. Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну «Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі»	2	2		4
Раздзел I. Фарміраванне беларускага этнасу і дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях	14	8	6	16
Тэма 2. Гістарычныя этапы фарміравання беларускага этнасу	4	2	2	4
Тэма 3. Дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях у IX – XVIII стст.	6	4	2	6
Тэма 4. Становішча беларускіх зямель у складзе Расійскай дзяржавы (канец XVIII ст. – кастрычнік 1917 г.)	4	2	2	6
Раздзел II. Станаўленне беларускай дзяржаўнасці і ўмацаванне яе суверэнітэту ў XX-пачатку XXI ст.	18	10	8	18
Тэма 5. Савецкая грамадска-палітычная сістэма ў Беларусі (кастрычнік 1917 – чэрвень 1941 гг.)	6	4	2	4
Тэма 6. Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай вайны	4	2	2	4
Тэма 7. БССР: дасягненні і праблемы стваральнай працы народа ў пасляваенны перыяд (1945 – 1991 гг.)	4	2	2	4

Тэма 8. Рэспубліка Беларусь у канцы ХХ – пачатку ХХІ ст.	4	2	2	6
Усяго:	34	20	14	38

Заўвагі:

1. У вучэбнай праграме УВА па абавязковым модулі дазваляецца пераразмяркоўваць колькасць аўдыторных гадзін і колькасць гадзін, адведзеных на самастойную працу студэнтаў, паміж раздзеламі і тэмамі тыпавай вучэбнай праграмы.

2. У вучэбнай праграме УВА па абавязковым модулі дазваляецца пераразмяркоўваць аўдыторныя гадзіны абавязковага модуля па відах заняткаў і абавязковых дысцыплінах.

3. Змяненне зместу вучэбнай праграмы УВА па абавязковым модулі па адносінах да тыпавай вучэбнай праграмы (як дадатак, так і выключэнне вывучаемых тэм, пытанняў) дапускаецца, як правіла, у межах 30% ад аўдыторнага часу, адведзенага на вывучэнне абавязковага модуля.

ЗМЕСТ АБАВЯЗКОВАГА МОДУЛЯ «ГІСТОРЫЯ»

Тэма 1. Уводзіны ў вучэбную дысцыпліну «Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі»

Метадалагічныя асновы вывучэння гісторыі. Перыядызацыя сусветнай гісторыі і гісторыі Беларусі. Фармацыйны і цывілізацыйны падыходы да вывучэння гісторыі. Цывілізацыя як стадыя развіцця грамадства і як лакальны культурна-гістарычны тып. Прадмет вывучэння гісторыі Беларусі ў кантэксце цывілізацыйнага развіцця агульнарускай і еўрапейскай гісторыі. Гісторыяграфічныя школы. Крыніцы вывучэння гісторыі Беларусі.

Раздзел I ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАГА ЭТНАСУ І ДЗЯРЖАЎНЫЯ ЎТВАРЭННІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ

Тэма 2. Гістарычныя этапы фарміравання беларускага этнасу

Найстаражытнае насельніцтва на тэрыторыі беларускіх зямель. Пачатак рассялення славян (VI ст.) і славянізацыя балтаў. Старажытнаруская народнасць як аснова фарміравання рускага, беларускага і ўкраінскага этнасаў.

Паходжанне назвы Беларусь («Белая Русь»). Эканамічныя і палітычныя фактары фарміравання беларускага этнасу ў XIV – XVIII стст. Усходнеславянскі этнічны падмурак Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойскага (ВКЛ). Роля праваслаўнай царквы ў кансалідацыі беларускага этнасу. Уплыў каталіцтва і уніяцтва. Этнічная самасвядомасць і менталітэт беларусаў. Трансфармацыя ідэнтычнасці і саманазвы беларускага этнасу: рускія, русіны, «тутэйшыя», беларусы. Духоўнае жыццё беларускіх зямель у IX – XVIII стст.

Далейшае развіццё беларускага этнасу ва ўмовах складвання рынкавых адносін у XIX ст. Нацыянальная самасвядомасць беларусаў. Зараджэнне і

развіццё беларусазнаўства. Тэорыя «заходнерусізму». Ідэі беларускага нацыянальнага адраджэння ў пачатку XX ст.

Тэма 3. Дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях у IX – XVIII стст.

Еўропа ў сярэднявеччы. Станаўленне ранніх дзяржаўных утварэнняў на беларускіх землях. Кіеўская Русь. Полацкае і Тураўскае княствы і іх узаемаадносіны з Кіевам і Ноўгарадам. Феадальная раздробленасць. Стварэнне Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойскага. Роля заходнерускіх зямель у працэсе дзяржаўнага будаўніцтва ВКЛ. Асаблівасці фарміравання дзяржаўнага і сацыяльна-эканамічнага ладу на беларускіх землях ВКЛ.

Асноўныя тэндэнцыі развіцця сусветнай гісторыі ў Новы час. Эпоха Адраджэння, Рэфармацыя, Асветніцтва. Развіццё капіталізму. Першыя буржуазныя рэвалюцыі ў Заходняй Еўропе.

Люблінская унія. Уваходжанне ВКЛ у склад Рэчы Паспалітай. Войны XVII – XVIII стст. і іх наступствы для беларускіх зямель. Узмацненне феадальнай анархіі. Паглыбленне крызісу і тры падзелы Рэчы Паспалітай паміж Аўстрыяй, Прусіяй і Расіяй. Уключэнне беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі.

Тэма 4. Становішча беларускіх зямель у складзе Расійскай дзяржавы (канец XVIII ст. – кастрычнік 1917 г.)

Значэнне ўключэння Беларусі ў склад Расійскай імперыі ва ўмовах фарміравання індустрыяльнага грамадства. Цывілізацыйнае адзінства Беларусі і Расіі. Асноўныя напрамкі палітыкі самадзяржаўя ў Беларусі. Беларускія землі ў перыяд Айчынай вайны 1812 г. Польскае паўстанне 1830 – 1831 гг. і яго наступствы.

Расійскі шлях палітычнай і эканамічнай мадэрнізацыі. Адмена прыгоннага права. Рэформы 60 – 70-х гг. XIX ст. і асаблівасці іх здзяйснення на Беларусі. Спецыфіка прамысловага перавароту ў Беларусі. Месца эканомікі Беларусі ва ўсерасійскім рынку. Змены ў сацыяльнай структуры насельніцтва.

Грамадска-палітычныя рухі і аб'яднанні ў Беларусі. Паўстанне 1863 – 1864 гг. яго ўплыў на палітыку ўладаў у Беларусі і грамадска-палітычную думку. Ідэалогія лібералізму, народніцкія і сацыял-дэмакратычныя плыні. Узнікненне агульнарасійскіх і беларускіх партый. Рэвалюцыя 1905 – 1907 гг. і пачатак расійскага парламентарызму. Сталыпінская аграрная рэформа і асаблівасці яе здзяйснення ў Беларусі. Першая сусветная вайна і яе наступствы для Беларусі.

Лютаўская рэвалюцыя і фарміраванне новых улад. Стратэгія і тактыка палітычных партый у адносінах да ўлады, праблемы выбару шляхоў

далейшага грамадскага развіцця. Абвастрэнне сацыяльна-эканамічнага, палітычнага крызісу ў Расіі і расстаноўка палітычных сіл на Заходнім фронце і ў Беларусі восенню 1917 г. Перамога Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Петраградзе і ў Беларусі.

Р а з д з е л І І

СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ І ЎМАЦАВАННЕ ЯЕ СУВЕРЭНІТЭТУ Ў ХХ – ПАЧАТКУ ХХІ СТ.

Тэма 5. Савецкая грамадска-палітычная сістэма ў Беларусі (кастрычнік 1917 – чэрвень 1941 гг.)

Роля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў гістарычным лёсе беларускага народа. Устанаўленне савецкай улады ў Беларусі. Першыя рэвалюцыйныя пераўтварэнні. Барацьба супраць германскіх акупантаў.

Праблемы фарміравання беларускай дзяржаўнасці на нацыянальна-дэмакратычнай і рэвалюцыйна-класавай асновах. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі ва ўмовах германскай акупацыі. Утварэнне беларускай дзяржаўнасці на савецкай аснове. Польшка-савецкая вайна. Барацьба беларускага народа з польскімі інтэрвентамі. Роля і месца БССР у складзе СССР.

Савецкая мадэль мадэрнізацыі грамадства. Усталяванне савецкай аднапартыйнай грамадска-палітычнай сістэмы ў БССР. Сканцэнтраванне функцый заканадаўчай, выканаўчай і судовай улады ў руках дзяржаўна-партыйнага апарату. Дэфармацыі ў грамадска-палітычным жыцці БССР. Шляхі і метады будаўніцтва індустрыяльнага грамадства ў савецкай Беларусі (асаблівасці нэпа, індустрыялізацыя, калектывізацыя). Палітычныя рэпрэсіі 30-х гг. ХХ ст.

Геапалітычнае становішча Беларусі ў 20 – 30-я гг. ХХ ст.: вынікі Першай сусветнай вайны; беларускае пытанне пры афармленні Версальска-Вашынгтонскай сістэмы; Рыжская мірная дамова 1921 г. у гістарычным лёсе беларускага народа. Грамадска-палітычнае, эканамічнае і нацыянальна-культурнае становішча Заходняй Беларусі ў складзе Польскай дзяржавы. Рэвалюцыйны і нацыянальна-вызваленчы рух у Заходняй Беларусі ў 20 – 30-я гг. ХХ ст.

Уздзеянне савецкага фактару на фарміраванне беларускай нацыі. Станаўленне беларускай савецкай культуры. Палітыка беларусізацыі. Дасягненні і супярэчнасці развіцця культуры і навукі ў 30-я гг. ХХ ст. Стаўленне савецкай улады да царквы.

Тэма 6. Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай вайны

Прыход фашыстаў да ўлады ў Італіі і Германіі. Абвастрэнне супярэчнасцяў паміж еўрапейскімі дзяржавамі ў 30-я гг. ХХ ст. Правал

палітыкі калектыўнай бяспекі. Пачатак Другой сусветнай вайны. Вызваленне Чырвонай Арміяй Заходняй Беларусі. Аб'яднанне беларускага народа ў складзе БССР.

Пачатак Вялікай Айчыннай вайны. Абарончыя баі на тэрыторыі Беларусі. Устанаўленне акупацыйнага рэжыму і яго мэты. Рабаванне гітлераўцамі гаспадарчых і культурных каштоўнасцяў Беларусі. Фашысцкі генацыд народа. Калабаранцкія арганізацыі і іх дзейнасць на карысць акупантаў.

Вызначальныя перамогі Чырвонай Арміі (бітвы пад Масквой, Сталінградам, Курскам), іх уплыў на ўздым партызанскага руху і падпольнай барацьбы. Баявая дзейнасць партызан і падпольшчыкаў. Пачатак вызвалення Беларусі. Аперацыя «Баграціён». Завяршальныя пераможныя аперацыі Чырвонай Арміі.

Ураджэнцы Беларусі на франтах вайны і ў еўрапейскім руху Супраціўлення. Вынікі вайны для беларускага народа і яго ўклад у Перамогу над фашызмам. Захаванне памяці аб гераізме савецкага народа.

Тэма 7. БССР: дасягненні і праблемы стваральнай працы народа ў пасляваенны перыяд (1945 – 1991 гг.)

Геапалітычныя змены на міжнароднай арэне пасля Другой сусветнай вайны. Пачатак «халоднай вайны». Супрацьборства дзвюх сацыяльна-палітычных сістэм. Крызіс сусветнай сацыялістычнай сістэмы і яе распад. Заканчэнне «халоднай вайны».

Аднаўленне прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў першае пасляваеннае пяцігоддзе. Калектывізацыя ў Заходняй Беларусі. Эканамічнае развіццё БССР ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Эканамічная рэформа 1965 г. і яе вынікі. Спецыялізацыя прамысловасці і сельскай гаспадаркі БССР ва ўмовах адзінага народнагаспадарчага комплексу СССР. Зніжэнне тэмпаў вытворчасці і нарастанне крызісных з'яў у эканоміцы. Палітыка перабудовы, курс на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця. Чарнобыльская аварыя і яе наступствы. Паглыбленне эканамічнага крызісу ў СССР і БССР у канцы 80-х гг. XX ст.

Грамадска-палітычнае жыццё ў СССР і БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе. Барацьба з антысавецкімі групіроўкамі. Ідэалагічныя кампаніі і палітычныя рэпрэсіі ў другой палове 1940-х – пачатку 1950-х гг. Асуджэнне культа асобы І.В.Сталіна. Спробы дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў другой палове 1950-х – 1964 гг. Наростанне кансерватызму ў грамадска-палітычным жыцці ў 1970-я – першай палове 1980-х гг. Першыя крокі па рэфармаванні палітычнай сістэмы ў гады перабудовы. Змяненні ў Канстытуцыях СССР і БССР. Крызіс савецкага федэралізму. «Парад суверэнітэтаў рэспублік», барацьба за суверэнітэт Беларусі.

Адукацыя, навука і культура БССР у пасляваенны перыяд: дасягненні і праблемы. Дзяржаўная рэлігійная палітыка і становішча канфесій.

Тэма 8. Рэспубліка Беларусь у канцы XX – пачатку XXI ст.

Жнівеньскія падзеі 1991 г. у СССР. Абвяшчэнне Рэспублікі Беларусь. Пачатак фарміравання органаў улады і кіравання рэспублікі на прынцыпах суверэнітэту. Распад СССР і ўтварэнне СНД. Заканадаўча-прававое афармленне дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 1994 г. Выбары прэзідэнта і фарміраванне новай сістэмы ўлады. Рэспубліканскія рэферэндумы 1995 і 1996 гг., іх вынікі. Дапаўненні і змяненні ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. Эвалюцыя «вертыкалі» улады і кіравання.

Крызісны стан прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў пачатку 90-х гг. XX ст. Стварэнне перадумоў пераходу да рынкавай эканомікі, напрацоўка прававой базы, вызначэнне метадаў і накірункаў рэфармавання эканомікі. Распрацоўка і рэалізацыя беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага і навацыйнага развіцця краіны. Дасягненні і праблемы беларускай эканомікі. Сусветны эканамічны і фінансавы крызіс і яго наступствы для краін Усходняй Еўропы. Сучасны стан прамысловасці, сельскай гаспадаркі і сацыяльнай сферы Беларусі.

Геапалітычнае становішча Рэспублікі Беларусь ва ўмовах сусветных глабалізацыйных працэсаў. Міжнароднае прызнанне Рэспублікі Беларусь і змены ў знешнепалітычным механізме краіны. Выпрацоўка стратэгіі і прынцыпаў знешняй палітыкі, яе шматвектарнасць. Беларуска-расійскія адносіны, стварэнне Саюза Беларусі і Расіі, Беларусь і СНД, фарміраванне мытнага саюза і адзінай эканамічнай прасторы.

Адукацыя, навука і культура Рэспублікі Беларусь. Нацыянальная сістэма адукацыі. Страты і здабыткі беларускай навукі. Стан гісторыка-культурнай спадчыны. Асноўныя накірункі развіцця літаратуры і мастацтва. Узаемаадносіны дзяржавы і царквы, адраджэнне рэлігійна-канфесійнага жыцця.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Самастойная работа студэнтаў па абавязковых модулях сацыяльна-гуманітарнага цыкла арганізуецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай рабоце студэнтаў, зацверджаным Прыказам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь. Кафедры, якія забяспечваюць выкладанне сацыяльна-гуманітарных вучэбных дысцыплін павінны распрацоўваць і ўдасканалваць формы і змест самастойнай работы студэнтаў з улікам профілю навучання і патрабаванняў будучай прафесійнай дзейнасці студэнтаў.

Змест і формы самастойнай работы студэнтаў распрацоўваюцца (або выбіраюцца і адаптуюцца) кафедрамі ўстаноў вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі абавязковага модуля, навукова-метадычнымі перавагамі і прафесійным вопытам выкладчыка.

Найбольш эфектыўнымі формамі і метадамі арганізацыі самастойнай работы студэнтаў з'яўляюцца: выкананне тэставых заданняў, рашэнне праблемных сітуацый і задач, а таксама выкананне творчых заданняў (аналіз навуковых артыкулаў, складанне на іх анатацый, рэцэнзій, рэфератаў, напісанне эсэ, распрацоўка праектаў і інш.).

Вялікая ўдзельная вага гадзін, якія адводзяцца на самастойную працу студэнтаў па цыкле сацыяльна-гуманітарных дысцыплін (у сярэднім 55% у цыкле) прадугледжвае модульную форму арганізацыі навучальнага працэсу. Пры выбары кафедрамі і выкладчыкамі тэхналогій праблема-модульнага навучання з улікам сучаснага міжнароднага і айчыннага вопыту мэтазгодна ажыццяўляць структураванне зместу вучэбнай дысцыпліны па наступных модулях:

Нулявы модуль, які служыць увядзеннем у вывучэнне вучэбнай дысцыпліны, вызначае мэты і задачы яе засваення;

Модулі навучальныя – гэта модулі тэарэтычнага зместу вучэбнай дысцыпліны, колькасць і назвы якіх суадносяцца з асноўнай праблемай і вядучай ідэяй (канцэпцыяй) вучэбнай дысцыпліны;

Модуль рэзюмэ, які змяшчае абагульненне вывучанай вучэбнай дысцыпліны, вызначае сістэму прадметных і міжпрадметных паняццяў і сувязей;

Модуль кантролю, які забяспечвае выніковы кантроль засваення ведаў і ўменняў (спосабаў дзейнасці).

Рэкамендуемыя метады (тэхналогіі) навучання

Асноўнымі метадамі і тэхналогіямі навучання, якія адпавядаюць задачам вывучэння дадзенага абавязковага модуля, з'яўляюцца:

1) метады праблемага навучання (праблемае выкладанне, часткова-пошукавы і даследчы метады);

2) асобасна арыентаваныя (развіваючыя) тэхналогіі, заснаваныя на актыўных (рэфлексійна-дзеясных) формах і метадах навучання («мазгавы штурм», дзелавая, ролевая і імітацыйная гульні, дыскусія, прэс-канферэнцыя, навучальныя дэбаты, круглы стол, кейс-тэхналогія, праект і інш.);

3) інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі, якія забяспечваюць праблемна-даследчы характар працэсу навучання і актывізацыю самастойнай працы студэнтаў (структураваныя электронныя прэзентацыі для лекцыйных заняткаў, выкарыстанне аўдыё-, відэападатрымкі вучэбных заняткаў (аналіз аўдыё-, відэасітуацый і інш.), распрацоўка і прымяненне на аснове камп'ютарных і мультымедычных сродкаў гістарычных творчых заданняў, дапаўненне традыцыйных навучальных заняткаў сродкамі ўзаемадзеяння на аснове сеткавых камунікацыйных магчымасцяў (інтэрнэт-форум, інтэрнэт-семінары і інш.).

Па кожным раздзеле і тэме дадзенай тыпавай вучэбнай праграмы ў адпаведнасці з іх мэтамі і задачамі выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца пэўныя педагагічныя тэхналогіі. У ліку найбольш перспектыўных і эфектыўных сучасных інавацыйных адукацыйных сродкаў і тэхналогій, якія дазваляюць рэалізаваць сістэмна-дзеясны кампетэнтнасны падыход у вучэбна-выхаваўчым працэсе, варта вылучыць: вучэбна-метадычныя комплексы (у тым ліку электронныя), варыятыўныя мадэлі самастойнай працы студэнтаў, блочна-модульныя, модульна-рэйтывыя і крэдытныя сістэмы, інфармацыйныя тэхналогіі, метады кейсаў, метадыкі актыўнага навучання.

Дыягностыка сфарміраванасці кампетэнцый студэнта

1. Патрабаванні да ажыццяўлення дыягностыкі

Працэдура дыягностыкі сфарміраванасці кампетэнцый студэнта ўключае наступныя этапы:

- вызначэнне аб'екта дыягностыкі;
- выяўленне факта вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай крытэрыяльна-арыентаваных тэстаў і іншых сродкаў дыягностыкі;
- вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта;
- ацэньванне вынікаў выяўлення і вымярэння адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта (з дапамогай шкалы ацэнак).

2. Шкала ацэнак

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзаменах па дысцыплінах сацыяльна-гуманітарнага цыкла праводзіцца па дзесяцібальнай шкале.

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў ажыццяўляецца паэтапна па канкрэтных раздзелах (тэмах) вучэбнай дысцыпліны, здзяйсняецца кафедрай у адпаведнасці з абранай установай вышэйшай адукацыі шкалай ацэнак.

3. Крытэрыі ацэнак

Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

4. Рэкамендуемы дыягнастычны інструментарый.

Для дыягностыкі сфарміраванасці кампетэнцый студэнтаў «на выхадзе» з абавязковага модулю і пры выніковым ацэньванні рэкамендуецца выкарыстоўваць педагагічныя тэсты і тэставыя заданні; рознаўзроўневыя кантрольныя працы і заданні; залік (экзамен).

ПЕРАЛІК ЛІТАРАТУРЫ ПА АБАВЯЗКОВЫМ МОДУЛІ «ГІСТОРЫЯ»

Асноўная літаратура

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

1. Лукашенко, А.Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. - Минск, 2003.
2. Бригадин, П.И. История Беларуси в контексте европейской истории: курс лекций. - Минск, 2007.
3. Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны): учеб. пособие / Под ред. А. А. Ковалени, Н. С. Сташкевича. - Минск, 2004.
4. Гісторыя Беларусі і сусветная цывілізацыя: дапам. для студэнтаў прыродазн. фак. / А. Г. Каханоўскі [і інш.]. - Мінск, 2008.
5. Гісторыя Беларусі: у 2 ч.: курс лекцый. / Пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. - Мінск, 2000; 2002.
6. Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі: Дапаможнік: 2-е выд., папр. і паш. / У.А. Сосна і інш.; пад рэд. Л.В. Лойкі. - Мн., 2005.
7. Дзмітрачкоў, П. Ф. Беларусь у складзе Вялікага княства Літоўскага (другая палова XIII - першая палова XVII ст.). - Магілёў, 2003.
8. История Беларуси: учеб. пособие: в 2 ч. / Под ред. Я. И. Трещенка. - Могилёв, 2005.
9. Ковкель, И. И. История Беларуси с древнейших времен до нашего времени / И. И. Ковкель, Э. С. Ярмусик. - Минск, 2006.
10. Проблемы формирования белорусской государственности в XX - начале XXI века: Избранные труды Н.С. Сташкевича / под науч. ред. А.Н. Данилова, В.С. Кошелева. - Мн., 2012.

Дадатковая літаратура

11. Беларускія летапісы і хронікі. - Мінск, 1997.
12. Белоруссия в эпоху феодализма: сб. документов и материалов: в 4 т. — Минск, 1959-1979.

13. Белоруссия в эпоху капитализма: сб. документов и материалов: в 4 т. — Минск, 1983; 1990.
14. Вішнеўскі, А.Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. - Мінск, 2003.
15. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г: Тэкст. Даведнік. Каментарыі. — Мінск, 1989.
16. Хрестоматия по истории Белоруссии. С древнейших времен до 1917г. — Минск, 1977.
17. Вялікае княства Літоўскае. Энцыклапедыя: у 2 т. - Мінск, 2005; 2006.
18. Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржавы. - Мінск, 2001.
19. Гісторыя Беларусі: у 6 т. - Мінск, 2000-2006. - Т. 1: Старажытная Беларусь: ад перша-пачатковага засялення да сярэдзіны XIII ст.; Т. 3: Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVІІ-XVІІІ стст.); Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVІІІ - пачатак XX ст.); Т. 5: Беларусь у 1917-1945 гг. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.].
20. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVІІІ - пач.XXІ ст.: у 2 кн. - Кн. 1 / А.А. Каваленя [і інш.]. Рэд.кал. А.А. Каваленя [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. - Мінск, 2011.
21. Довнар-Запольский, М.В. История Белоруссии. - Минск, 2003.
22. Ігнатоўскі, У.М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. - Мінск, 1991.
23. Иллюстрированная хронология истории Беларуси: с древности и до наших дней / Редкол.: Г.П. Пашков и др.; Авт.-сост. И.П. Ховратович. - 3-е изд., доп. - Минск, 2002.
24. История Европы / Под науч. ред. В.С. Кошелева. - Минск; М., 1996.
25. Канфесіі на Беларусі (канец XVІІІ - XX ст.). - Мінск, 1998.
26. Круталевич, В. А. История Беларуси: становление национальной державности (1917-1922 гг.). - Минск, 2003.
27. Ластоўскі, В. Ю. Кароткая гісторыя Беларусі. - Мінск, 1992.
28. Марзалюк, І.А. Міфы "Адраджэнскай" гістарыяграфіі Беларусі: манаграфія / І.А. Марзалюк. - Магілёў, 2009.
29. Мельник, В.А. Основы идеологии белорусского государства: учеб. пособие / В.А. Мельник. - Минск: Выш. шк., 2011.
30. Очерки истории науки и культуры Беларуси. ІХ—XX вв. - Минск. 1996.
31. Падокшын, С. А. Беларуская думка ў кантэксце гісторыі і культуры. - Мінск, 2003.
32. Пилипенко, М. Ф. Возникновение Белоруссии: новая концепция. -Минск, 1991.
33. Пічета, В. И. История белорусского народа. - Минск, 2003.
34. Рэлігія і царква на Беларусі: энцыклапед. даведнік. - Мінск, 2001.
35. Францыск Скарына і яго час. Энцыклапедычны даведнік. - Мінск, 1988.
36. Ходзін, С. М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920-1930-я гг. - Мінск, 2001.
37. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. - Мінск, 1993 - 2003.
38. Этнаграфія Беларусі. Энцыклапедыя. - Мінск, 1989.
39. Юхо, Я. А. Псторыя дзяржавы і права Беларусі: у 2 ч. - Мінск, 2000;2003.